

напругу в суспільстві, що дотерміново знижує потребу громадян в їх соціальній підтримці з боку держави.

Третя група соціальних зобов'язань держави стосується механізмів державного захисту непрацевдатного населення як форми суспільно підтримуваної та морально обумовленої благодійності (підтримка інвалідів (медична допомога, спеціальне харчування, протезування, облаштування пандусів), профілактика та лікування соціально небезпечних хвороб).

Таким чином, здійснений нами аналіз міжнародного досвіду державного управління модернізаційними процесами дозволив чітко ідентифікувати певні принципи, технології, оновлення всіх сфер суспільного життя у Японії, Китаї та Росії, на підставі цього нами обґрунтовано основні інституціональні прийоми на яких має базуватись ефективна система запровадження модернізаційних проектів в Україні. Запровадження таких механізмів в умовах вітчизняної практики управління модернізаційними процесами забезпечить ефективність функціонування системи державного управління та розбудові сервісної держави в Україні. Адаптація міжнародного досвіду державного управління модернізаційними процесами до вітчизняних реалій закладає перспективи для подальшого розроблення даної проблематики в межах сучасної державно-управлінської науки.

Література.

1. Михалев А. А. Япония: социальная рефлексия в модернизационном обществе 50–70-е гг. XX столетия. – Москва. ИФ РАН., 2001. – 417 с.
2. Липов В. В. Незавершенные модернизации России и цивилизационные особенности становления институциональных основ социально-экономических моделей стран мира. // Экономический вестник Ростовского государственного университета, 2007. – Т 5., № 2. – С. 163–184.
3. Карлусов В. В. Китай: развитие вопреки мировому кризису // Вестник МГИМО Университета, 2010 – № 34. – С. 190–211.
4. Буров В. Г., Федотова В. Г. Китайский опыт модернизации: теория и практика // Вопросы философии. – 2007 – № 5 – С. 10–24.
5. Ге Ли. Особенности политических систем Китая и России: сравнительный анализ // Трансформации общества и партийно-политической системы России и Китая в XXI веке: сравнительный анализ. Сборник статей. Под ред. Н. Г.Скворцова, Ю. Г. Козина. – Спб.: Астерикон, 2007. – С. 80–137.
6. Смирнов П. И. Национально ориентированное руководство как фактор успешности реформ (на примере Китая и России) // Модели социального и политического развития России и Китая: сравнительный анализ. Материалы международного семинара. (Сборник статей) / под ред. Н. Г.Скворцова, Ю.Кепина. – Спб.: Астерикон, 2006. – С. 38–77.
7. Ван Шаосин Преобразовательная правящая партии в условиях социальной трансформации Китая. // Трансформация общества и партийно-политической системы России и Китая в XXI веке: сравнительный анализ. (Сборник статей) под ред. Н. Г.Скворцова, Ю.Кепина. – Спб.: Астерикон, 2007. – С. 10–34.
8. Бароев А. О. Особенности реформ в России и Китае и проблемы формирования гражданского общества // Россия и Китай: социальные и политиче-

ский проблемы развития. (Сборник статей). /Под ред. В. Д. Виноградова. – Спб.: Астерикон, 2003. – 567 с.

9. Хэ Цзэнкэ Управление, умение управлять и политическое развитие Китая //Гражданское общество и рыночная экономика в России и Китае. Материалы российско-китайской конференции «Сравнительный анализ проблем социально-экономического развития» . (Сборник статей) // Под ред. Н. Г.Скворцова, Ю. Кепина. – Спб.: Астерикон, 2004. – С.130–174.

10. Петров А. В. Социально-исторический аспект трансформации экономической идеологии в России и Китае // Модели социального и политического развития в России и Китае: сравнительный анализ. Материалы международного семинара (Сборник статей) /под. Ред. Н. Г.Скворцова, Ю. Кепина. – Спб.: Астерикон, 2006. – С.66–94.

11. Ден Сяопин Осуществлять модернизацию и никогда не претендовать на гегемонию. // Творцы истории: Мао Цзедун, Дэн Сяопин, Цзян Цземинь. Статьи и выступления. – Минск. Пался-Мишин, 2001. – С. 62–80.

12. Виноградов А. В. Китайская модель модернизации: диалектика модернизационного развития и стабильности. // Прогнозы и стратегии. – С. 63–79.

13. Давыдов А. А. Модернизация России, полезный опыт Китая и теория сложных систем. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.ssa-rss.ru/files/File/info/Modernization_Russia.pdf.

14. Лебединцева Л. А. Каргополова Е. В. Социально-экономическая дифференциация в России и Китае // Социально-экономическая дифференциация в России и Китае: сравнительный анализ. (Сборник статей) под ред. Н. Г. Скворцова, Ю.Кепина. – Спб.: Астерикон, 2008. – 543 с.

УДК 338.53(477)

Олег Юрченко

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНИЙ СТАН

У статті розглядаються особливості державного регулювання ціноутворення в Україні. Проводиться аналіз законодавства з регулювання цінами та його ефективність на сучасному етапі. Виділяються актуальні та невирішені проблеми з правового регулювання, а також запропоновані рекомендації з їх вирішення для подальшого впровадження у правовій практиці.

Ключові слова: методи державного регулювання ціноутворення, правове регулювання ціноутворення, ціна, цінова політика, тариф.

✎ Актуальність теми обумовлена важливістю вирішення та аналізу правової бази державного регулю-

вання цін та її ефективністю на сучасному етапі. Без науково обгрунтованої правової бази неможлива ефективна робота всієї системи державного регулювання цін на сучасному етапі і неможливо стабільний розвиток ринкової економіки. Нової гостроти у це питання додає нещодавно набравший чинності Закон України «Про ціни та ціноутворення».

Питаннями ролі та значення державного регулювання цін на сучасному етапі займалися такі дослідники, як А. В. Волошенко, О. В. Покатаєва, М. Артус, Л. Ф. Чернева, Д. М. Стеченко, Ю. Г. Тормоса та інші.

Визнаючи науковий внесок цих та інших дослідників, на сьогодні, необхідний більш глибокий та комплексний аналіз правового регулювання ціноутворення в Україні, враховуючи пріоритетний європейський вектор українського політичного розвитку та світові правові тенденції.

Метою дослідження є аналіз особливостей правового регулювання ціноутворення в Україні та відповідності правової бази державного регулювання цін сучасним умовам і її ефективність на сучасному етапі.

Державне регулювання ціноутворення прибічники радикального лібералізму традиційно відносять до заборонених функцій держави, однак хибність цієї догми можна вважати доведеною самою практикою економічного реформування багатьох країн. Окрім того, світовий досвід ринкових економік свідчить про те, що держава завжди приймає участь в механізмах ціноутворення. До них відносяться:

- монопольне регулювання;

- обмежування посередницьких націнок;
- встановлення цін державного замовлення;
- регулювання соціально значимих цін;
- регулювання цінових зговорів;
- товарні інтервенції при сезонних коливаннях цін [3, с. 260].

Звичайно, регулювання цін не означає, що всі ціни повинні встановлюватися державою. Держава приймає участь у ціноутворенні тільки тоді, коли ринок не в змозі встановлювати ціни у відповідності з вимогами оптимізації соціально-економічного розвитку. У світі немає жодної держави, яка б не приймала участь у ціновому управлінні.

В середньому об'єм цін, які регулює держава коливається від 5% у США до 20% у Франції та навіть більше – до 40% у Фінляндії. В Україні ціни регулюються на рівні 20%, проте якість цього регулювання далека від оптимальної [1].

Регулювання цін знаходиться у віданні Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади та органів місцевого регулювання[5]. Контроль за ціноутворенням здійснює Держцінінспекція України та інші органи, які визначені законом – Мінекономіки, Держархбудінспекція[6]. В Україні, на жаль, відсутня єдина політика (орган та функція) регулювання цін як в теоретичному, так і в організаційному аспекті, що і є на сьогодні головною проблемою.

Для того щоб побачити рівень та обсяг процесу правового регулювання цін в Україні, звернемося до табл. 1. Зазначимо, що законодавство не визначає товари та послугу, які підлягають регулюванню, проте деякі з них регулюються постановами КМУ..

Таблиця 1

Перелік продуктів та послуг, у відношенні яких здійснюється державне регулювання цін та тарифів на внутрішньому ринку України

Тип продукту, роботи та послуг	Метод регулювання
Ліки, що входять до переліку життєво необхідних	Державна реєстрація граничних відпускних цін виробника
Ліки, призначені для категорії громадян, що мають право на державну допомогу у виді соціальних послуг	Державна реєстрація та встановлення граничних надбавок
Вантажно-розвантажувальні роботи в портах	Пороговий рівень рентабельності та рівень підвищення тарифів
Тверде паливо	Встановлення фіксованих цін або їх граничного рівня
Газ для населення	
Електро- та теплоенергія	
Житлово-комунальні послуги з тепло-, водопостачання, водовідведення, користування житлом (квартирна плата) та утримання житла	
Соціальні послуги, що надають заклади соціального обслуговування державного та регіонального рівнів	Встановлення граничного розміру торгової надбавки
Алкогольні напої	Встановлення мінімальної ціни
Послуги міського пасажирського транспорту	Встановлення граничних цін
Окремі види продуктів перероблення нафти (дизельне паливо, бензин марки А-95, газ скраплений (пропан-бутан)	Встановлення фіксованих цін та їх граничного рівня
Продукти харчування	Встановлення фіксованих цін та їх граничного рівня

В Україні здійснюється три основних підходи щодо правового регулювання цін: встановлення фіксованих цін (тарифів, ставок); граничного розміру надбавки (торгівельної, оптової) та рентабельності; реєстрація цін.

Не дивлячись на великий обсяг зробленого для цінового регулювання та подолання ультраліберального підходу 1990-х років в економічній політиці, існує велике поле для оптимізації процесу ціноутворення.

Загальні проблеми правового регулювання ціноутворення в Україні на сьогодні наступні.

По-перше, існуючі на сьогодні законодавчі та нормативні акти не забезпечують проведення єдиної політики цін, а також не сприяють ефективному та тісному співвідношенню ціноутворення з фіскальною політикою.

По-друге, відсутня єдина функція (орган) виконавчої влади, яка б відповідала за розробку та реалізацію цінової політики. Не створена вертикаль органів, що б здійснювала регулювання цін та тарифів і контроль по дотриманню встановленого порядку ціноутворення. Відсутня єдина система цінового моніторингу, в т.ч. мережевого та інформаційного простору з питань ціноутворення (на нашу думку, це є однією з причин низької ефективності діяльності Держцінінспекції).

По-третє, на сьогодні існує достатньо велика кількість торговельних посередників. Ці проблеми стосуються також і діяльність природних монополій.

Проблема контролю ціноутворення зводиться до регулювання процесу монопольного ціноутворення, яка є однією із основних завдань цінового регулювання в усіх розвинутих країнах [4, с. 33].

Для цих та інших нагальних потреб були внесені та утверджені зміни до Закону. Розглянемо нову редакцію Закону «Про ціни та ціноутворення» від 21.06.2012 р., що набрала чинності 03.08.2012 року. Відповідно втратив чинність колишній Закон «Про ціни і ціноутворення» від 03.12.90 р. та проаналізуємо його конкретні зміни [2].

Багато у чому новий Закон повторює норми попередньої редакції Закону від 03.12.90 р. Проте, є й кардинальні зміни. Крім того, деталізовано деякі поняття, до яких слід звертатися при встановленні цін із суб'єктами господарювання.

По-перше, визначено низку ціноутворюючих термінів, яких досі не було або які визначалися підзаконними актами. Серед них:

- «встановлення ціни» – затвердження (фіксація) рівня ціни;
- «гранична ціна» – максимально або мінімально допустимий рівень ціни, який може застосовуватися суб'єктом господарювання;
- доплата – збільшення ціни товару виробником (постачальником) під час його продажу (реалізації);
- «застосування ціни» – продаж (реалізація) товару за встановленою ціною;
- «знижка (знижувальний коефіцієнт)» – зменшення ціни товару виробником (постачальником) під час його продажу (реалізації);
- «продаж (реалізація)» – господарська операція, під час якої здійснюється обмін товару на виражений у грошовій формі еквівалент або інший вид компенсації його вартості;
- «фіксована ціна» – обов'язкова для застосування суб'єктами господарювання ціна, встановлена Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень;

- «ціна» – виражений у грошовій формі еквівалент одиниці товару тощо (стаття 1 Закону №5007-VI).

По-друге, суб'єкти господарювання при провадженні господарської діяльності використовують:

- вільні ціни;
- державні регульовані ціни.

Ціни на товари, призначені для реалізації на внутрішньому ринку України, установлюються виключно у валюті України, якщо інше не передбачено міжнародними угодами, ратифікованими Україною, та постановами Кабінету Міністрів України.

По-третє, вільні ціни суб'єкти господарювання встановлюють самостійно за згодою сторін на всі товари, крім тих, щодо яких здійснюється державне регулювання цін.

По-четверте, які саме товари підлягають державному регулюванню? Законом не встановлено вичерпного переліку, але передбачено, що державні регульовані ціни запроваджуються на товари, які справляють визначальний вплив на загальний рівень і динаміку цін, мають істотну соціальну значущість, а також на товари, що їх виробляють суб'єкти, які мають монопольне (домінуюче) становище на ринку.

По суті, питанням визначення товарів, щодо яких здійснюється державне регулювання цін, займатиметься Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [7].

По-п'яте, більш конкретно визначено способи державного регулювання цін, яке здійснюватиметься шляхом:

1) встановлення обов'язкових для застосування суб'єктами господарювання:

- фіксованих цін;
- граничних цін;
- граничних рівнів торговельної надбавки (націнки) та постачальницько-збутової надбавки (постачальницької винагороди);
- граничних нормативів рентабельності;
- розміру постачальницької винагороди;
- розміру доплат, знижок (знижувальних коефіцієнтів);

2) запровадження процедури декларування зміни ціни та/або реєстрації ціни.

По-шосте, під час встановлення державних регульованих цін на товари у разі, якщо їх розмір нижчий від економічно обґрунтованого розміру, Кабмін, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані відшкодувати суб'єктам господарювання різницю між такими розмірами коштом відповідних бюджетів.

Але одразу застереження: установлення Кабміном, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування державних регульованих цін на товари в розмірі, нижчому від економічно обґрунтованого, без визначення джерел для відшкодування різниці між такими розмірами за кошти відповідних бюджетів не допускається і може бути оскаржено в судовому порядку.

По-сьоме, встановлюються санкції за порушення законодавства про ціни й ціноутворення.

Згідно зі ст. 20 Закону до суб'єктів господарювання застосовуються адміністративно-господарські санкції за порушення вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін – вилучення необґрунтовано одержаної виручки, що становить додатну різницю між фактичною виручкою від продажу (реалізації) товару та виручкою за цінами, сформованими відповідно до запровадженого способу регулювання

(крім тих, що на постійній основі надають житлово-комунальні послуги або мають адресного споживача), та штраф у розмірі 100 відсотків необґрунтовано одержаної виручки.

Таким чином, у новому Законі з'являється непряме визначення терміну «необґрунтовано одержана виручка»;

- стягнення плати за товари, які згідно із законодавством надаються безоплатно, – штраф у розмірі 100% вартості проданих (реалізованих) товарів;
- надання уповноваженим органам недостовірних відомостей – штраф у розмірі 100 н.м.д.г. (1700 грн);
- невиконання приписів уповноважених органів або створення перешкод для виконання покладених на них функцій – штраф у розмірі 200 н.м.д.г. (3400 грн).

По-восьме, внесено зміни до статей 1883 і 2445 Кодексу України про адміністративні правопорушення, які викладено у новій редакції:

«Стаття 1883. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами, щодо усунення порушень порядку формування, встановлення та застосування цін або створення перешкод для виконання покладених на них обов'язків – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.»

«Стаття 2445. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами, розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням порядку формування, встановлення та застосування цін і тарифів, а також невиконанням законних вимог посадових осіб зазначеного органу (статті 1652, 1883).

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами, розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення мають право керівник зазначеного органу та уповноважені ним посадові особи».

По-дев'яте, у Господарському кодексі України частину першу ст. 189 викладено у новій редакції[8]:

«1. Ціна в цьому Кодексі є вираженням у грошовій формі еквівалентом одиниці товару (продукції, робіт, послуг, матеріально-технічних ресурсів, майнових та немайнових прав), що підлягає продажу (реалізації), який повинен застосовуватися як тариф, розмір плати, ставки або збору, крім ставок і зборів, що використовуються в системі оподаткування».

10. Статтею 18 Закону №5007-VI визначено повноваження органів державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення, які мають право:

- 1) проводити у суб'єктах господарювання в установленому порядку планові та позапланові перевірки:
 - достовірності зазначеної у документах інформації про формування, встановлення та застосування державних регульованих цін;
 - бухгалтерських книг, звітів, кошторисів, декларацій, показників реєстраторів розрахункових операцій та інших документів незалежно від способу подання інформації, пов'язаних із формуванням, встановленням та застосуванням державних ре-

гульованих цін;

- наявності виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, а також документів, що посвідчують особу, у посадових осіб;

2) одержувати відповідно до законодавства у письмовій формі пояснення, довідки і відомості з питань, що виникають під час проведення перевірки;

3) одержувати безоплатно від суб'єктів господарювання, яких перевіряють, копії документів та інші відомості, необхідні для здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін, документів, що можуть підтверджувати їх порушення, платіжних доручень, квитанцій, що підтверджують факт переказу до бюджету коштів у разі застосування адміністративно-господарських санкцій, а також довідки, підготовлені суб'єктами господарювання на їх вимогу;

4) робити запити та одержувати від органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у повному обсязі інформацію та документи, необхідні для виконання покладених на них функцій;

5) вимагати від суб'єктів господарювання, яких перевіряють, усунення виявлених порушень вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін;

6) ухвалювати рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін;

7) надавати органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін;

8) звертатися до суду з позовами про стягнення до бюджету коштів у разі ухвалення рішення про порушення вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін.

Аналіз правового регулювання ціноутворення в українській економіці та державній економічній політиці показує, що перелік актуальних, але не вирішених проблем носить системний та не випадковий характер, навіть попри нещодавно набравший чинності Закон України «Про ціни та ціноутворення». Тому системними мають бути управлінські організаційно-правові дії. Відповідні дії наведені в табл. 2.

Отже, можна констатувати, що правове регулювання ціноутворення – це комплексна систематична, стратегічно зорієнтована законодавча діяльність держави, зорієнтована на встановлення рівня цін, їх динаміки і співвідношення, комплекс заходів щодо активізації всіх ціноутворюючих факторів.

На сучасному етапі розвитку української економіки ринкове господарство не може повністю ефективно виконувати функцію ціноутворення. Об'єктивною необхідністю є втручання держави у цю сферу за допомогою державної політики ціноутворення, що зорієнтована на підвищення ефективності механізму вільного ціноутворення і, відповідно, на забезпечення прогресивного економічного розвитку. Цілком закономірно актуалізується проблема контролю за впровадженням державної політики ціноутворення в Україні.

Попри цілком об'єкти позитивні зрушення через набрання чинності нового Закону України «Про ціни та ціноутворення», необхідні більш рішучі та дієві управлінсько-право-

Управлінські організаційно-правові дії

Актуальні та невирішені проблеми правового регулювання ціноутворення	Рекомендації для впровадження у законотворчому процесі
1. Відсутність єдиної політики ціноутворення. Недостатньо ефективне та тісне співвідношення ціноутворення з бюджетною та податковою політикою	Закріплення цілей, завдань, принципів, основних напрямків та механізмів реалізації цінової державної політики та їх узгодженість з бюджетною та податковою політикою
2. Відсутність окремого органу виконавчої влади, відповідального за розробку та реалізацію цінової політики	Створення єдиного органу виконавчої влади, відповідального за розробку та реалізацію цінової політики (наприклад, Державний комітет з цінового регулювання)
3. Неefективність системи цінового моніторингу	Створення територіальних органів, які б здійснювали моніторинг тарифів та наділялися повноваженнями для оперативного аналізу за діяльністю фірм, що знаходяться на території України
4. Непрозорість формування цін при закупках товарів та послуг державними монополіями	Встановлення обов'язку для державних монополій проводити певну частину закупок на електронних торгах у обов'язковому порядку
5. Недосконалість тарифоутворення у сфері житлово-комунального господарства	Встановлення адресного характеру усіх субсидій та відшкодування споживачу послуг ЖКГ частини затрат по оплаті послуг ЖКГ у зв'язку з їх майновим положенням. Введення двоставкових тарифів (які враховували б мінімальний та розширений набір послуг) Рекомендації органам місцевого самоврядування про введення диференційованої шкали оплати послуг ЖКГ в залежності від стану та місцезнаходження муніципальних закладів Законодавче регулювання необхідності установки у всіх будинках та закладах приладів по індивідуальному обліку, перш за все водо- та теплопостачання
6. Недостатньо ефективна діяльність органів державної влади з контролю за встановленням монопольних цін. Неefективність державного контролю за ціновими зговорами	Конкретизація і обмеження визнання цінових змов допустимими. Посилення адміністративної відповідальності за цінові змови. Конкретизація визначення монопольної ціни і законодавче закріплення норми про граничну норму прибутку, що не перевищує середнього значення по даній сфері (галузі, сегменті ринку і т. д.)

ві рішення. Декілька з них ми навели у нашій роботі.

Література.

1. Завьялов Ф. Н. Некоторые аспекты государственного регулирования ценообразования // Гуманитарные, социальные и кадровые проблемы хозяйствования в современных условиях-2000-Часть8. – С. 117–120.
2. Закон України «Про ціни та ціноутворення» від 21.06.2012 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5007-17>.
3. Маказан Е. В. Сучасні аспекти ціноутворення в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ZnpTdaU/2012_18_1/18-1-32.pdf.
4. Парижак Н. В. Державне регулювання ціноутворення в Україні // Фінанси України-2000. – № 4. – С. 31–36.
5. Постанова КМУ Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів): від 25.12.1996 р. № 1548 в редакції Постанови КМУ від 16.05.2006 р. № 673 // Урядовий кур'єр. – 2006. – 19.05 (№ 92). – С. 2–3.
6. Указ Президента України Про внесення змін до Положення про Державну інспекцію України з контролю за цінами від 17.04.2013р. / [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15655.html>.

7. Указ Президента України Питання реалізації державної політики з контролю за цінами від 30.03.2012 (зі змінами від 17.04.2013р.) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236/2012>.

8. Господарський Кодекс України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.